

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-1-77-51>

УДК 341.1/8

Філімонова Ю.О., Нанка А.О.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

СТВОРЕННЯ ЄДИНОЇ АРМІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ

Анотація. Досліджено історичні аспекти, пов'язані зі спробами сформувати армію після закінчення Другої світової війни. Проаналізовано «План Плевена», який було запропоновано Міністром оборони Німеччини. Автори звернули увагу на проведення Спільної безпекової та оборонної політики, яка бере свій початок з Кельнського саміту Європейського Союзу 1999 року. Згадано про план, розроблений Німеччиною та Францією у 2016 році, основним завданням якого є створення спільного військового штабу для діяльності у мирних цілях за кордоном. Наведені основні позитивні та негативні наслідки від прийняття даного рішення, як для держав-учасниць, так і для країн, які не є членами Європейського Союзу. Зазначено про можливість виникнення проблем з Північноатлантичним Союзом. У роботі розглянуто можливий вплив від створення єдиної європейської армії на Україну.

Ключові слова: армія, НАТО, Європейський Союз, безпека, оборона, політика, міжнародна криза.

Filimonova Yulia, Nanka Anna
Yaroslav Mudryi National Law University

CREATION OF A UNITED EU ARMY: POSITIVE AND NEGATIVE ASPECTS

Summary. The article explores the historical aspects associated with attempts to form an army. It is noted that for the first time the question of creating a unified European army was raised after the end of World War II. The need for enhanced cooperation between Western European countries was determined by the situation with divided Germany, the threat from the then USSR, the war in Korea, and led to the development of the "Pleven Plan." The proposal of the Minister of Defense R. Pleven was to create a European defensive community and the formation of a unified army, the number of which should reach about 100,000 people. The authors indicate that in 1954 the decision was rejected by the French parliament itself because of the reluctance to delegate authority to a supranational entity. The authors drew attention to the implementation of the Joint Security and Defense Policy, which originates from the Cologne Summit of the European Union on June 3-4, 1999. Mentioned is the plan developed by Germany and France in 2016, the main task of which is to create a joint military headquarters for peaceful purposes abroad. The article traces the connection between the British exit from the European Union and the possibility of creating a single European army. The main positive consequences that may occur during the creation of a single European army by member states are given. The authors include the creation of their own European military instrument, the increase in the effectiveness of the European Union's response tools, and the unification of Europe from the inside out. An equally important stage of the study was the identification of possible negative consequences. The decision to create the EU army can lead to foreign policy, military and political consequences. The article presents not only the consequences that may occur for the European Union as a whole and the member states in particular, but also for other states that are not members of the EU. The possibility of problems with the Alliance is indicated. The article considers the possible impact of the creation of a single European army in Ukraine, which the authors identified as negative.

Keywords: army, NATO, European Union, security, defense, politics, international crisis.

Постановка проблеми. Створення єдиної європейської армії – питання, яке піднімалося неодноразово після закінчення Другої світової війни. Незважаючи на ведення державами-членами Союзу Спільної безпекової та оборонної політики, створення Німеччиною та Францією плану, основним завданням якого є створення спільного військового штабу для діяльності у мирних цілях за кордоном, спільна армія не була утворена. Однак, дискусії серед вчених та політологів продовжують вестися, саме тому автори проаналізували позитивні та негативні наслідки, які настануть у разі прийняття рішення про створення європейської армії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спільна європейська армія – предмет дослідження таких вчених, як С. Біскоп, Д. Кеохан, Дж. Кларк, К. Мейджор, К. Мьоллінг, М. МакКрей та інші. У працях відображена позиція стосовно створення єдиної європейської армії. Увага вчених зосереджувалася як на перспективах такого рішення, так і на проблемних аспектах, які можуть виникнути.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність досліджень, присвячених даному питанню, відсутні нові наукові статті, у яких би питання створення армії розкривалося одночасно через можливі позитивні та негативні наслідки для Європейського Союзу, держав-членів та України. Крім того, у статті розкривається питання щодо можливості погіршення взаємовідносин з Північноатлантичним Союзом.

Мета статті. Головною метою статті є дослідження питання можливості створення європейської армії, починаючи з першої висловленої пропозиції після Другої світової війни та «Плану Плевена» до розроблення плану між Німеччиною та Францією після 2016 року. Автори проаналізували позитивні та негативні аспекти, які можуть мати місце у разі прийняття рішення про створення армії не лише для Європейського Союзу загалом, але й для України.

Вклад основного матеріалу дослідження. Європейський Союз – об'єднання, яке склада-

ється з 28 незалежних держав, кожна з яких підтримує цінності ЄС. Рішення, які приймаються Союзом, направлені на виконання завдань, досягнення цілей, зокрема, на підтримання миру, цінностей та добробуту народів держав-членів Європейського Союзу. Єдину європейську армію можна вважати одним із реальних інструментів, який у разі правильного підходу до її створення може допомогти захистити держави-члени від територіальних посягань як з боку європейських держав, так і з боку інших країн.

Вперше питання про створення єдиної європейської армії було піднято після завершення Другої світової війни. Необхідність посиленої співпраці між західноєвропейськими країнами обумовлювалася ситуацією з розділеною Німеччиною, загрозою від тогочасного СРСР, війною в Кореї, що й призвело до розроблення «Плану Плевена». Пропозиція Міністра оборони Р. Плевена полягала у створенні Європейського оборонного співтовариства та утворенні єдиної армії, чисельність якої мала сягати близько 100 000 осіб. Однак, у 1954 році рішення було відхилено самим французьким парламентом через небажання делегувати повноваження національному утворенню.

Після даної ситуації питання про створення єдиної армії піднімалося неодноразово, однак, блокувалося вже не Францією, а Великобританією, яка приєдналася до Європейського економічного співтовариства у 1973 році. Як зазначає у своїй роботі Дж. Ховорт «позиція Лондона залишалася незмінною: Європа не спроможна самостійно забезпечити власну безпеку, а тому слід полишити всі спроби щодо формування європейської армії, щоб не погіршити відносин з Вашингтоном» [1, с. 13–15]. Безумовно, не лише Лондон був проти створення єдиної армії, але, як вважають політологи, дослідники у сфері міжнародного права та права Європейського Союзу, Великобританія була «перепоною» для прийняття даного рішення.

Незважаючи на відсутність єдиної армії, ЄС все рівно проводить Спільну безпекову та оборонну політику, яка офіційно бере свій початок від Кельнського саміту ЄС, який був проведений 3-4 червня 1999 року. У Декларації, яка була прийнята на саміті, зазначалося, що Європейський Союз повинен мати здатність до автономних дій, підкріплених надійними військовими силами, засобами прийняття рішення про їх використання та готовністю до того, щоб реагувати на міжнародні кризи без шкоди для дій НАТО. Таким чином, ЄС збільшить свою здатність сприяти міжнародному миру та безпеці відповідно до принципів Статуту ООН [2]. Саме потребою у військових силах і обумовлювалося бажання країн-членів ЄС щодо створення єдиної європейської армії.

Деякі дослідники, зокрема, І.В. Яковюк, зазначають, що так як проти створення єдиної армії виступав Лондон, після результатів референдуму 2016 року, Франція та Німеччина можуть пролобіювати прийняття потрібного рішення. Перші кроки були здійснені після того, як держави підготували план щодо посилення інтеграції у СБОП. Як повідомляється у періодичному виданні *Süddeutsche Zeitung*, основним завданням

плану є створення спільного військового штабу для діяльності у мирних цілях за кордоном [3].

Саме наявність укладеної угоди між Великобританією та Європейським Союзом, бажання більшості держав-членів та існування плану, розробленого Німеччиною та Францією, про створення військового штабу підтверджують факт можливості прийняття рішення про утворення єдиної європейської армії. Насправді, існують як позитивні, так і негативні аспекти, які можуть мати місце у разі прийняття даного рішення. Розпочнемо з можливих позитивних наслідків для Європейського Союзу та держав-членів.

Одним із позитивних наслідків є створення власного європейського військового інструменту, який буде відмінний наприклад від НАТО. Наявність армії дасть можливість попереджувати виникнення конфліктів та утримувати європейські держави від територіальних суперечок між собою. Армія може бути використана у тих випадках, коли Союзу прийдеться захищати власні інтереси, у яких можуть бути не зацікавлені Сполучені Штати Америки та Північноатлантичний Союз.

Як зазначено у доповіді Інституту досліджень безпеки Європейського Союзу 2013 року: «наявність адекватних військових інструментів надає велику ефективність невійськовим інструментам, і навпаки, повна відсутність або поступове скорочення відповідних військових засобів послаблює як здатність запобігати конфліктам, так і здатність будувати міцний мир» [4, с. 15]. З даною позицією важко не погодитися, адже армія стане додатковим інструментом, здатним забезпечувати дотримання цінностей, досягнення цілей ЄС, що значно посилить позицію Європейського Союзу на світовій арені.

Другим наслідком, є збільшення ефективності засобів реагування Європейського Союзу. Наразі, для проведення будь-яких миротворчих військових операцій необхідна допомога зі сторони НАТО. Причиною цього є як обмеженість військово-технічних та фінансових ресурсів, так і відсутність самої армії та штабу для планування операцій. У разі розробки правильного механізму для створення та функціонування європейської армії, для невеликих країн, які досі не впоралися з наслідками фінансової кризи, буде можливість заощадити кошти національних бюджетів. Таким чином, витрати держав будуть зменшені майже у 1,5-2 рази, як передбачають спеціалісти.

Ще одним, не менш важливим позитивним наслідком, стане об'єднання Європи зсередини. Дослідники вважають, що у зв'язку з останніми політичними змінами, зокрема, з питанням про вихід Великобританії, може виникнути проблема почергового виходу країн зі складу ЄС та розпаду Європейського Союзу. Створення єдиної європейської армії може стати важливою об'єднуючою ланкою для держав-членів. Як зазначав Ж.-К. Юнкер, «європейська армія надала б черговий доказ усьому світові, що поміж країнами ЄС ніколи не може бути військових конфліктів» [5]. Це, у свою чергу, зміцнить військову позицію Європейського Союзу та зведе до мінімуму можливість територіальних посягань не лише від самих членів ЄС, але й країн, які не входять до даного Союзу.

Створення єдиної європейської армії може призвести до настання не лише позитивних наслідків, але й до негативних. Як вважає більшість вчених, політологів, негативні аспекти можуть нівелювати будь-які позитивні досягнення від прийняття рішення про утворення армії. Можливі негативні наслідки можна умовно поділити на три групи:

1. Зовнішньополітичні. Створення армії – важливе політичне рішення, яке призведе до загострення відносин між Сполученими Штатами Америки та Європейським Союзом. Крім цього, утворення оборонного союзу зменшить активність ЄС за кордоном, що негативно вплине на питання, вирішенню яких намагається посприяти Союз. До таких зовнішньополітичних проблем належить: ситуація в Україні, криза у Північній Африці, нестабільність на Близькому Сході, тощо.

2. Військові. У разі виникнення реального військового конфлікту можуть з'явитися проблеми як зі сторони НАТО, так і зі сторони ЄС, що призведе до неможливості швидкого планування та проведення операцій. Причинами таких проблем є наявність двох абсолютно різних військових структур, які підпорядковуються різним центрам та по-різному приймають важливі рішення.

3. Фінансові. Країни-члени НАТО, які є членами і Європейського Союзу вже надають власні бюджетні кошти для реалізації проектів у Північноатлантичному Союзі. Зокрема, для Франції ця сума складає 58 млрд. доларів, для Німеччини – 44 млрд. доларів, для Італії – 29 млрд. доларів. Утворення єдиної європейської армії призведе до необхідності скорочення внесків до НАТО, адже, фінансування фактично двох різних армій

буде відчутно не лише для невеликих країн, але й для таких держав, як Німеччина та Франція.

Варто відзначити й той факт, що перегляд бюджету Північноатлантичного Союзу може стати причиною виникнення конфлікту зі Сполученими Штатами Америки, внески яких до НАТО перевищують 700 млрд. доларів. Подібний конфлікт взагалі може призвести до розпаду Альянсу, що, безумовно, не вигідно для самої Європи.

Утворення армії матиме негативні наслідки і для України. По-перше, створення оборонного союзу призведе до відволікання держав Європейського Союзу від ситуації, що має місце в Україні, та зосередження на процесі формування власної армії. По-друге, загострення відносин між Європейським Союзом та США може стати причиною зменшення або відміни санкції по відношенню до Російської Федерації, які наразі встановлені Сполученими Штатами Америки.

Висновки з даного дослідження та перспективи. Незважаючи на наявність великої кількості позитивних аспектів, які матимуть місце при створенні єдиної армії, на нашу думку, негативні наслідки є більш показовими. Навіть у разі розробки ідеального механізму для утворення та початку функціонування європейської армії, який дасть можливість зменшити національні витрати бюджетів держав-членів, зберегти досить стабільні відносини з НАТО та Сполученими Штатами Америки, для України це рішення матиме непередбачувані негативні наслідки. Причиною таких наслідків є відсутність в Україні членства у Європейському Союзі, а значить, і будь-яких політичних, економічних та військових зобов'язань зі сторони ЄС загалом та держав-членів зокрема.

Список літератури:

1. Howorth J. Security and Defence Policy in the European Union. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007. 241 p.
2. Cologne European Council 3-4 June 1999. Conclusions of the Presidency. Annex III. European Council Declaration on Strengthening the Common European Policy on Security and Defence URL: http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm#an3
3. Süddeutsche Zeitung. Deutschland und Frankreich wollen Verteidigungspolitik der EU reformieren. 9 September 2016. URL: <http://www.sueddeutsche.de/politik/vor-gipfeltreffen-deutschland-und-frankreich-wollen-verteidigungspolitik-der-eu-reformieren-1.3155310>
4. Missiroli A. Enabling the Future European military Capabilities 2013–2025: challenges and avenues. *European Union Institute for Security Studies*. 2013. №16. 71 p. URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Ckv5zm2o5M8J:https://www.files.ethz.ch/isn/182365/Report_16.pdf+&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=ua
5. Kommissionschef Juncker fordert eine EU-Armee // Die Welt. 8 März 2015. URL: <http://www.welt.de/politik/deutschland/article138169533/Kommissionschef-Juncker-fordert-eine-EU-Armee.htm>